

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

ROZDIELY VO FINANČNEJ GRAMOTNOSTI NAPRIEČ KRAJINAMI: ÚLOHA INDIVIDUÁLNYCH CHARAKTERISTÍK A INŠTITÚCIÍ

ANDREJ CUPÁK, PIRMIN FESSLER, MARIA
SILGONER, ELISABETH ULBRICH

NETECHNICKÉ
ZHRNUTIE

2/2018

© Národná banka Slovenska
www.nbs.sk
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

research@nbs.sk

Marec 2018

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autorov a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska ani iných inštitúcií, ku ktorým sú externí autori tejto štúdie afiliovaní.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Rozdiely vo finančnej gramotnosti naprieč krajinami: úloha individuálnych charakteristík a inštitúcií

Výskumná štúdia NBS

Andrej Cupák[†], Pirmin Fessler[‡], Maria Silgoner[§], Elisabeth Ulbrich[¶]

Abstrakt

V tejto štúdii analyzujeme mikróúdaje zo zisťovania o finančnej gramotnosti dospelých populácie pre dvanásť krajín, ktoré zabezpečuje OECD/INFE (International Network for Financial Education). Pozorované priemerné rozdiely vo finančnej gramotnosti jednotlivcov naprieč krajinami dekomponujeme do dvoch zložiek. Prvú možno vysvetliť rozdielmi v individuálnych charakteristikách jednotlivcov a druhú nemožno vysvetliť takýmito rozdielmi. Líšiace sa individuálne charakteristiky vysvetľujú určitú časť rozdielov v priemernej finančnej gramotnosti, ale nedokážu pozorované rozdiely vysvetliť úplne. Nevysvetlené rozdiely z dekompozičnej analýzy neskôr korelujeme s vybranými inštitucionálnymi charakteristikami krajín relevantnými pre finančnú gramotnosť na národnej úrovni. Naše výsledky poukazujú na pomerne silnú koreláciu medzi rozdielmi vo finančnej gramotnosti, ktoré nie sú vysvetlené individuálnymi charakteristikami, s očakávanou dĺžkou života, používaním internetu, mierou prerozdelenia (*welfare state*) a výsledkami v OECD/PISA testovaní. Nevysvetlená časť rozdielov vo finančnej gramotnosti je v menšej miere spojená aj s HDP na obyvateľa a finančnou rozvinutosťou krajín. Naše výsledky naznačujú, že existuje priestor pre harmonizáciu sociálnoekonomických prostredí naprieč krajinami, pokiaľ ide o znižovanie nerovností vo finančnej gramotnosti obyvateľstva.

JEL klasifikácia: D14, D91, I2.

Kľúčové slová: rozdiely vo finančnej gramotnosti, nerovnosť, dekompozícia, hypotetické metódy, personálne financie, mikróúdaje.

Voľne prístupné na www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie

[†] Národná banka Slovenska; a LIS: Cross-National Data Center in Luxembourg. E-mail: cupak@lisdatacenter.org.

[‡] Oesterreichische Nationalbank. E-mail: pirmin.fessler@oenb.at.

[§] Oesterreichische Nationalbank. E-mail: maria.silgoner@oenb.at.

[¶] Oesterreichische Nationalbank. E-mail: elisabeth.ulbrich@oenb.at.

1. NETECHNICKÉ ZHRNUTIE

Napriek mnohým deskriptívnym štúdiám znázorňujúcim rozdiely vo finančnej gramotnosti naprieč krajinami, pomerne málo pozornosti bolo venovanej vysvetleniu možných príčin týchto rozdielov. Pre tvorbu hospodárskych politík podporujúcich zvýšenie finančného povedomia je dôležité chápať dôvody, ktoré vedú k výraznému rozptylu vo finančnej gramotnosti. V tomto článku sa snažíme vysvetliť, ako líšiace sa individuálne charakteristiky jednotlivcov a najmä rozdielne ekonomické prostredia môžu vysvetliť pozorované rozdiely vo finančnej gramotnosti medzi jednotlivými krajinami.

Podľa našich vedomostí je toto prvá štúdia, ktorá sa zaoberá dekompozíciou pozorovaných rozdielov vo finančnej gramotnosti naprieč krajinami. Využívame nové harmonizované individuálne mikróúdaje o finančnej gramotnosti dospelých spotrebiteľov, ktoré zbiera a spracováva OECD/INFE (International Network for Financial Education). Použitím dekompozičných techník z mikroekonometrickej literatúry (Blinder, 1973; Oaxaca, 1973; Fortin a kol., 2011), rozkladáme pozorované rozdiely vo finančnej gramotnosti do dvoch komponentov: i) rozdiely, ktoré sú spôsobené rozdielnymi charakteristikami jednotlivcov (vzdelanie, vek, pohlavie, pracovný status, príjem, skúsenosť s financiami, atď.), a ii) reziduálny komponent, ktorý nedokážeme vysvetliť rozdielmi medzi jednotlivcami.

Výsledky cvičenia, kedy rozkladáme rozdiely vo finančnej gramotnosti jednotlivcov medzi jednotlivými dvanástimi krajinami v našej vzorke¹ naznačujú, že rozdielne individuálne faktory (vek, príjem, vzdelanie, pracovný status, pohlavie) medzi jednotlivcami

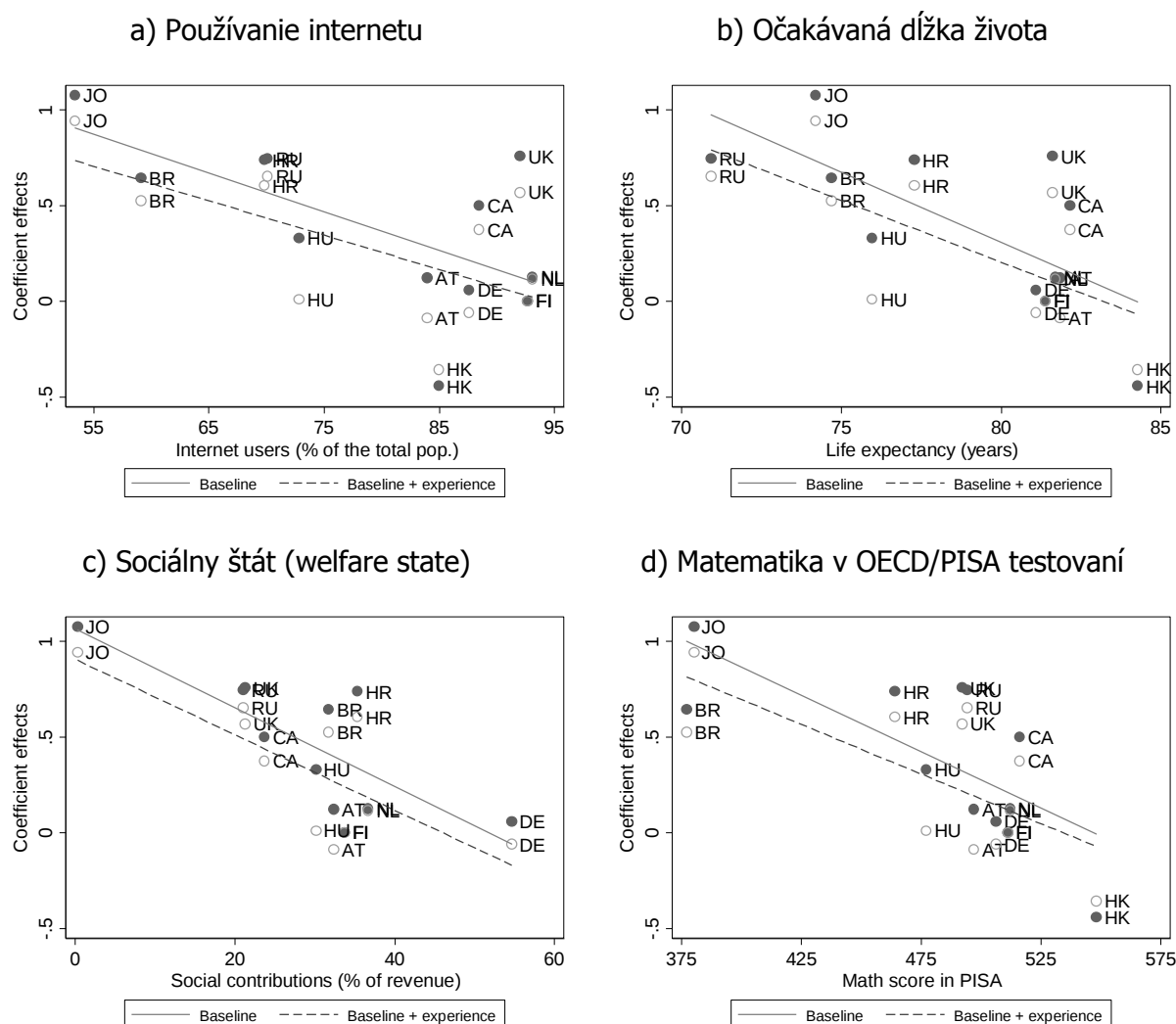
¹ Referenčnou krajinou vo vzorke je Fínsko, pretože fínski študenti systematicky dosahujú výborné výsledky v PISA testovaní. Rovnako, dospelá populácia vo Fínsku sa vyznačuje vysokou finančnou gramotnosťou. V neposlednom rade, inštitúcie zabezpečujúce vzdelávanie sú často uvádzané ako vzorový príklad pre ostatné krajiny. Okrem Fínska zahŕňa naša vzorka krajín Rakúsko, Brazíliu, Kanadu, Chorvátsko, Nemecko, Hongkong, Maďarsko, Jordánsko, Holandsko, Rusko, a Veľkú Britániu. Pre každú krajinu máme k dispozícii približne 1 000 pozorovaní, pričom reprezentatívnosť je zabezpečená.

z porovnávanej dvojice krajín dokážu vysvetliť iba približne 1/3 pozorovanej medzery vo finančnej gramotnosti. Výsledky z citlivostnej analýzy naznačujú, že táto medzera sa o niečo zníži, ak do regresí pridáme potenciálne endogénne premenné vzhľadom k finančnej gramotnosti (sporenie si, držba sofistikovaných finančných aktív, finančné plánovanie), ktoré nazývame „skúsenosť s financiami“. Najväčšie medzery vo finančnej gramotnosti jednotlivcov sú zaznamenané medzi Fínskom a Chorvátskom / Ruskom, kedy medzera predstavuje takmer 20 %.

V druhom kroku našej empirickej analýzy korelujeme nevysvetlené komponenty (priemerné agregáty za každú krajinu) s vybranými inštitucionálnymi charakteristikami krajín. V našom prípade uvažujeme o charakteristikách ako HDP na obyvateľa, intenzita používania internetu, podiel zapísaných študentov na stredné školy, výsledky OECD/PISA testov v matematike, očakávaná dĺžka života, rozvinutosť finančného sektora, a miera redistribúcie (*welfare state*). Zoznam týchto indikátorov pochádza z predchádzajúceho výskumu, kedy Jappelli (2010, *The Economic Journal*) pomocou agregovaných panelových údajov poukázal na významnú koreláciu medzi finančnou gramotnosťou a vybranými indikátormi.

Sumárne výsledky našej empirickej analýzy (obidva kroky) sú znázornené v Grafe 1. Ako je možné vidieť, „skúsenosť s financiami“ (znázornená prerušovanou čiarou) je relevantná pre vysvetlenie časti rozdielov vo finančnej gramotnosti medzi krajinami. Zaujímavosťou je, že „skúsenosť“ zohráva dôležitejšiu úlohu v inštitucionálne menej rozvinutých krajinách, v porovnaní s Fínskom. Druhým výsledkom, ktorý môžeme vyčítať z grafu, je, že čím sú krajiny inštitucionálne bližšie k referenčnej krajine (Fínsko), tým sú nevysvetlené medzery nižšie. Práve tento výsledok naznačuje, že v oblasti znižovania nerovností vo finančnej gramotnosti existuje priestor pre harmonizáciu socioekonomických prostredí naprieč krajinami. Treba však mať na zreteli, že tieto korelácie na agregovanej úrovni nepredstavujú nevyhnutne kauzalitu. I napriek tomu naša analýza ponúka zaujímavé informácie pre tvorcov hospodárskych politík na zlepšenie vzdelávania, a zlepšenie infraštruktúry, ktoré by mohli dopomôcť k zvýšeniu finančného povedomia jednotlivcov.

Graf 1: Nevysvetlené rozdiely („coefficient effects“) v priemernej finančnej gramotnosti odhadnuté z dekompozičnej analýzy verzus vybrané inštitucionálne ukazovatele

Poznámka: Rakúsko (AT), Brazília (BR), Kanada (CA), Chorvátsko (HR), Fínsko (FI), Nemecko (DE), Hongkong (HK), Maďarsko (HU), Jordánsko (JO), Holandsko (NL), Rusko (RU), Veľká Británia (UK).

Zdroj: OECD/INFE, Svetová banka